

**POLSKO-UKRAIŃSKI
ROCZNIK
UKRAIŃSKO-POLSKI**

OŚWIATOLOGIA

**Redakcją
Wiktor Ogniewjuk
Tadeusz Lewowicki
Swietłana Sysojewa**

IV

**ПОЛЬСЬКО -УКРАЇНСЬКИЙ
ЩОРІЧНИК
УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКИЙ**

ОСВІТОЛОГІЯ

**За редакцією:
Віктора Огнев'юка
Тадеуша Левовицького
Світлани Сисоєвої**

**Warszawa-Kijów
2015
Варшава-Київ**

**ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ
ЩОРІЧНИК
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ**

ОСВІТОЛОГІЯ

**За редакцією:
Віктора Огнев'юка
Тадеуша Левовицького
Світлани Сисоєвої**

IV

**Варшава-Київ
2015**

Засновники:

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
Вища педагогічна школа Спілки польських вчителів, м. Варшава, Республіка Польща

Реєстраційне свідоцтво:

КВ № 20387-10187 Р
від 28.11.2013 р.

ISSN 2226-3012

Офіційний сайт:

<http://osvitologia.kubg.edu.ua>

Видання входить
до наукометричних бах
даних **Index Copernicus**,
РИНЦ, **Google Scholar**,
InfoBase Index.

Видання включено до
переліку наукових
**фахових видань з
філософії та педагогіки**
(наказ № 793 від 04.07.2014)

Рецензенти:

д. хабіліт., проф. Андерзей Радзієвич-Віннікі
д. хабіліт., проф. Мирослав Я. Шиманський
д. пед. наук, проф., акад. НАПН України Віктор В. Олійник
д. іст. наук, проф., чл.-кор. НАПН України Василь М. Ткаченко

Наукова рада:

Василь Кремень, Тадеуш Левовицький, Віктор Огнев'юк,
Стефан Мешальський, Ольга Сухомлинська,
Світлана Сисоєва, Єжі Нікіторович

Редакційна колегія:

Олена Александрова, Ольга Безпалько, Януш Гайда, Станіслав Караман,
Наталія Ковальчук, Кшиштоф Крушевський, Тадеуш Левовицький,
Барбара Мазур, Світлана Мартиненко, Стефан Мешальський,
Віктор Огнев'юк, Петро Саух, Світлана Сисоєва, Микола Стадник,
Микола Тур, Людмила Хоружа, Аліна Шчурек-Борута, Зенон Ясінський.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол №12 від 26 листопада 2015 року)*

Науково-методичний щорічник «Освітологія» є українсько-польським / польсько-українським виданням, заснованим з метою розвитку нового наукового напрямку інтегрованого дослідження освіти – освітології. Дослідження, висвітлені у даному виданні, розкривають методологічні засади освітології, а також ті галузі наукового знання, що складають зміст освітологічної підготовки, а саме: філософію освіти, історію освіти, соціологію освіти, культурологію освіти, освітнє право, освітню політику, управління освітою, економіку освіти.

Адресовано керівникам освітніх закладів всіх рівнів, науковцям, науково-педагогічним працівникам, аспірантам, магістрантам, слухачам закладів післядипломної освіти, вчителям, студентам, усім, хто цікавиться проблемами розвитку сучасної освіти та її впливом на соціально-економічний, духовний та культурний розвиток суспільства.

Випускаючий редактор:

Юлія Грищук

Переклад:

Світлана Сисоєва, Ельжбета Хоффман

ISSN 2226-3012

Адреса редакції: 04212, м. Київ, вул. Тимошенка, 13-б, e-mail: ndl.osv@kubg.edu.ua

Видавництво ВП «Едельвейс»

© Copyright by Віктор Огнев'юк & Тадеуш Левовицький & Світлана Сисоєва, 2015

Зміст

Методологічні засади освітології

Тадеуш Левовицький

Quo vadis universitas? Зауваження, коментарі та питання: (не?) з позиції педагогіки.....6

Світлана Мартиненко

Методологічний аспект педагогічної діагностики у вимірі особистісно-розвивальної освіти.....15

Тетяна Поспєлова

Методологічні основи державного регулювання у сфері людського розвитку в умовах трансформації українського суспільства.....21

Надія Чернуха

Від цілісності освіти до її якості.....26

Тетяна Диба

Феномен неперервної професійної освіти у досягненні професійного «акме».....30

Педагогічні витоки освітології

Стефан Мешальський

Про вплив вчителя та його нестійкість.....36

Вікторія Желанова

Контекстуалізація професійної підготовки майбутнього педагога: рефлексивний вимір.....44

Олександра Лисенко

Роль і місце післядипломної освіти в національній системі підготовки лікарів.....50

Експертна діяльність в галузі освіти

Віктор Огнев'юк, Світлана Сисоєва

Підготовка експертів у галузі освіти в Україні.....56

Наталія Пономаренко

Експертиза в освіті: особливості, функції, типи.....64

Ольга Іваницька, Алла Панченко

Експертне оцінювання як інструмент управління загальноосвітнім навчальним закладом.....68

Компаративістика освітніх систем

Марія Братко

Становлення теорії управління освітою в США: сутнісні риси, персоналії, ідеї.....74

Михал Квятковський

Освітні прагнення польської та української молоді: порівняльний аналіз....80

Алла Загородня

Професійна підготовка фахівців економічної галузі у Республіці Польща та Україні: критерії порівняння.....86

Освітня політика, економіка освіти та управління освітою

Наталія Мосьпан

Розвиток вищої освіти в Європейському Союзі та Україні: тенденції освітньої політики.....90

Катерина Біницька, Олена Біницька

Організація позабюджетного фінансування шкіл на основі фандрайзингової діяльності.....95

Тетяна Атрощенко

Формування комунікативної культури керівників дошкільних навчальних закладів.....101

Філософія та історія освіти

Валерій Рябенко

Суспільно-історичні та гносеологічні передумови трактування освітології.106

Маргарита Ткаченко

Болонський університет: історія, традиції, сьогодення.....112

Соціологія та культурологія освіти

Габріела Пєхачек-Огерман

Школа у полікультурному середовищі та її роль у формуванні ідентичності учнів.....119

Леандра Корчак

Сім'я як середовище виховання.....125

Наталя Беднарська

Вікіпедія в школі та університеті – майбутні вчителі про Вікіпедію.....128

Андрій Плаксін

Дидактична культура як науковий феномен, його структура та сутнісні характеристики.....138

Наші автори.....143

ЕКСПЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

УДК 378(477)

Віктор Огнев'юк

ORCID ID 0000-0002-8671-3348

Світлана Сисоєва

ORCID ID 0000-0003-2499-732X

ПІДГОТОВКА ЕКСПЕРТІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано професійну підготовку експертів у галузі освіти за кордоном; визначено поняття «експерт» та «експертиза», їх зміст для експертної діяльності в освіті; проаналізовано результати експериментального дослідження, проведеного в Україні з метою визначення думки педагогічної спільноти щодо необхідності впровадження цілеспрямованої підготовки експертів у галузі освіти та визначення їх місця у системі української освіти; розкрито зміст першої в Україні міждисциплінарної магістерської програми з підготовки експертів у галузі освіти.

Ключові слова: експертиза; експерт у галузі освіти; консультування; освіта; освітологія.

© Огнев'юк В., Сисоєва С., 2015

Вступ. Запровадження експертизи як громадсько-державного інституту управління освітою є важливим пріоритетом європейського вектору розвитку України. Формування напрямів експертної діяльності у галузі освіти в Україні здійснюється за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» (МФВ), Програми Розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД) та деяких інших міжнародних інститутів. Можна вважати, що незалежна експертиза освіти в Україні розпочалася з 1996 р. внаслідок проведення серії «круглих столів» МФВ, присвячених розвитку освіти в Україні.

Для запровадження експертизи як особливої процедури управління освітою виникає потреба у фахівцях, підготовлених до всебічної експертизи сфери освіти в цілому, освітніх систем, процесів та явищ, зокрема: проведення реформи освіти; процедури забезпечення якості освіти; виявлення нових тенденцій розвитку освіти, її змісту; доцільності реалізації міжнародних, регіональних, національних освітніх

проектів; систем оцінювання результатів освітньої діяльності; підготовки кадрів; розвитку освітніх ресурсів, зокрема, освітніх інтернет-ресурсів; освітніх програм, підручників, посібників, технологій, методик і методів. Такі фахівці – експерти у галузі освіти, – повинні володіти інструментарієм експертизи функціонування освітньої сфери в цілому, її взаємодії з іншими сферами суспільства (економічна, політична тощо), експертизи систем освіти (дошкільної, середньої, професійної, вищої, освіти дорослих) та експертизи діяльності навчальних закладів, освітнього процесу, стану задоволення рівнем освіти замовниками освітніх послуг та учасниками освітнього процесу.

У сучасних зарубіжних освітніх системах діяльність експертів у галузі освіти, як правило, здійснюється у контексті підтримки та розвитку систем оцінки якості освіти. Оцінювання і контроль у сфері освіти спрямовані на аналіз стану об'єкту, моніторинг досягнення запланованого стану, оцінку результатів, проведення при необхідності коригувальних впливів.

Проблема підготовки експертів у галузі освіти активно досліджується у Австрії (Г. Альтріхтер (H. Altrichter), А. Колер (A. Kohler), П. Пош (P. Posch), В. Шпехт (W. Specht)), Великобританії (С. Лівінгстон (S. Livingstone)), Німеччині (Т. Брандт (T. Brandt), Г. Кромрей (H. Kromrey), К. Мюльбауер (K. Mühlbauer), У. Шмідт (U. Schmidt)), Російській Федерації (С. Бешелев (С. Д. Бешелев), С. Братченко (С. Л. Братченко), Ф. Гурвич (Ф. Г. Гурвич), Г. Прозументова (Г. Н. Прозументова), В. Черепанов (В. С. Черепанов)), США (Л. Кронбах (Lee Joseph Cronbach), С. Міскел (Cecil G. Miskel), Швейцарії (Г. Воттава (H. Wottawa), Г. Райн (H. Rhyn), П. Штейнер (P. Steiner)) та ін.

Підготовкою консультантів у зарубіжних країнах займаються такі відомі установи як: Європейська асоціація із забезпечення якості у вищій освіті (The European Association for Quality Assurance in Higher Education – ENQA); Інститут політики в галузі вищої освіти (Institute for Higher Education Policy; США); Американське товариство з контролю якості (American Society for Quality Control (ASQC); США); Агентство забезпечення якості вищої освіти (Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA); Великобританія); Інститут забезпечення якості (Chartered Quality

Institute (IQA); Великобританія); Баварський державний інститут якості шкільної освіти та досліджень (Німеччина) та ін.

Підготовка експертів у галузі освіти у США здійснюється з 1993 р. для фахівців з кваліфікаційним рівнем PhD, як правило, в умовах післядипломної освіти за програмами підготовки, що спрямовані на різноманітну спеціалізацію. У Великобританії підготовка фахівців, що отримують статус кваліфікованого фахівця з оцінки якості (менеджер з якості), здійснюється, зокрема, педагогічним факультетом Кембриджського університету, де реалізується програма підготовки консультантів (так званих «The critical friend») – ліцензованих фахівців, які здатні надавати підтримку директорам шкіл в цілях розвитку шкільної освіти (Проведение исследований по выявлению актуальных направлений подготовки ведущих консультантов по вопросам образования, 2011).

Університет Тампере (Фінляндії) також вважається експертною організацією, в якій налічується майже 2,5 тис. працівників та 15 тис. студентів. Управління такою експертною організацією вимагає потужних навичок лідерства, відкритості, довіри та взаємодії (Офіційний сайт Університету Тампере).

У Німеччині, Австрії та Швейцарії на базі вищої педагогічної освіти (ступінь бакалавра) без відриву від основного виду діяльності відбувається підготовка фахівців, які отримують статус кваліфікованого фахівця з розвитку та забезпечення якості школи. Зокрема, в Німеччині на факультеті педагогіки та психології Вільного університету м. Берлін реалізується програма підготовки магістрів зі спеціальності «Розвиток школи та забезпечення якості», які здатні здійснювати експертизу закладів освіти та надавати консультативну допомогу керівництву щодо процесу розвитку школи (Studienordnung, 2013).

В Австрії Педагогічний інститут м. Форарльберг здійснює підготовку магістрів зі спеціальності «Розвиток школи», які отримують компетенції для проведення професійної експертизи розвитку школи, процесу та менеджменту освіти, а також надання консультативної допомоги всім учасникам освітнього процесу (Офіційний сайт Педагогічного інституту м. Форарльберг).

У Швейцарії Педагогічні інститути м. Санкт-Гален, Шаффгаузен та Тургау також здійснюють підготовку магістрів зі спеціальності «Розвиток школи», які здатні

ініціювати, супроводжувати та оцінювати процеси розвитку школи та інших освітніх установ з метою покращення їхньої якості (Master Schulentwicklung).

У Російській Федерації підготовка провідних консультантів з питань розвитку системи освіти здійснюється за додатковими професійними програмами від 72 до 500 годин для фахівців, що вже мають достатній досвід роботи у галузі освіти (не менше 5 років). У цій країні з 2006 р. функціонує Гільдія експертів, яка займається вирішенням питань вдосконалення технології проведення незалежних процедур консалтингу, аудиту та експертизи якості освітніх програм професійної освіти. У процесі підготовки провідних консультантів з питань розвитку системи освіти найбільш затребуваними є такі теми: «Управління якістю освіти» (17,4%), «Менеджмент в освіті» (17,4%), «Інноваційний менеджмент в освіті» (13,1 %), «Внутрішній аудит системи менеджменту якості освітньої установи» (8,7%), «Стандартизація процесів системи менеджменту якості освітніх установ (8,7%) (Проведение исследований по выявлению актуальных направлений подготовки ведущих консультантов по вопросам образования, 2011).

Аналіз зарубіжної практики засвідчив, що підготовка експертів у галузі освіти здійснюється в системі післядипломної освіти (як загальноосвітова тенденція) та на рівні магістерських програм, а також різними недержавними організаціями, що займаються питаннями оцінки якості освіти. Форми реалізації програм підготовки таких фахівців можуть бути різними: короткочасними (семінари, круглі столи тощо) і довгостроковими (магістерські програми до 500 год.).

Варто звернути увагу на те, що у європейських і американських університетах немає єдиної форми організації навчального процесу з підготовки експертів. Застосовуються різні форми навчання: короткотермінові форми (стажування, семінари тощо), а також навчання в аспірантурі.

У дослідженнях українських вчених розкриваються різні аспекти проблеми, пов'язані з підготовкою експертів у галузі освіти: філософські та методологічні засади експертизи (Г. Штомпель); структура експертизи в освіті (О. Касьянова); експертиза педагогічних об'єктів (О. Боднар); експертиза освітніх інновацій та систем (Л. Буркова, Л. Даниленко, В. Паламарчук); гуманістична спрямованість процесу експертизи (Л. Карамушка); психологічна підготовка до експертизи (Л. Ребуха).

Варто також відзначити, що в Україні в останні роки активно розвивається науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти – освітологія (Огнев'юк В., Сисоєва С., 2012), спрямований як на вирішення освітніх проблем на міждисциплінарному рівні, так і на впровадження результатів комплексних досліджень у галузі освіти в освітню практику. Одним із практичних завдань освітології є підготовка експертів у галузі освіти.

Мета статті – розкрити зміст першої в Україні міждисциплінарної магістерської програми з підготовки експертів у галузі освіти, розробленої за результатами експериментального дослідження.

Експерт та експертиза. Експертиза є порівняно новим явищем в Україні, яке активно розвивається протягом останніх десятиліть. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» (1995 р.) визначає, що експертизою повинні займатися не лише державні установи, а й громадські аналітичні організації. Разом з тим, такі організації в Україні займаються переважно лише експертизою економічних і політичних процесів.

В українському освітньому просторі також існує неоднозначність у трактуванні експертизи, підміна даного поняття більш знайомими, такими як консультування, інспектування, діагностика, оцінка, моніторинг тощо.

Експертиза як оцінка діяльності суб'єкта або результатів його діяльності припускає наявність суб'єкта експертизи, об'єкта експертизи, методології, конкретних методів оцінки, з метою одержання результатів експертизи (висновків) (Клепко С. Ф., 2005, с. 63). Експертизу (експертні дослідження) як укладання експертних висновків можна також розглядати як специфічний вид наукової роботи.

Варто підкреслити, що експерт (від лат. *expertus* – досвідчений) визначається як компетентна особа, яка запрошується для розв'язання невизначених питань; висококваліфікований авторитетний фахівець в певній галузі діяльності, який вирішує завдання, використовуючи власний досвід та знання. Експертом може виступати будь-яка особа, яка має необхідні знання для підготовки висновку з досліджуваних питань. Експерт несе особисту відповідальність за надані висновки (Касьянова О. М., 2011).

У визначеннях науковців ми можемо зустріти деякі відмінності у трактуванні статусу експерта: «кваліфікований спеціаліст з визначеної галузі, який залучається до

дослідження, консультування, вироблення суджень, висновків, пропозицій, проведення експертизи» (Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б., 1997, с. 398), «дослідник, який володіє експертною методологією і має відповідні здібності» (Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г., 1973, с. 182), «людина, яка за роки навчання і практики навчилася ефективно вирішувати завдання в конкретній предметній галузі» (Оноприенко В. И., Рыжко Л. В., 1994, с. 151), «знаюча компетентна особа, яка запрошується у разі спірних чи важких випадків» (Черепанов В. С., 1989, с. 30).

Таким чином, експерт – це передусім фахівець, який повинен володіти необхідними знаннями та досвідом у сфері його професійної діяльності, який включений у процес дослідження і прийняття рішення. Він висловлює судження щодо поставленого перед ним питання, має права, обов'язки та приймає на себе відповідальність за зроблені ним експертні висновки (Литвак Б. Г., 2004, с. 39).

Професійна компетентність експерта, як фахівця, полягає у володінні теорією дослідження проблеми (об'єкта), яка підлягає експертизі. Вона стосується предметної професійної діяльності експерта, тобто навчання, виховання, технологій, управління тощо. Його кваліметрична компетентність забезпечує чітке розуміння фахівцем експертних методів оцінки, вміння використовувати різні типи оцінювальних шкал, розрізняючи при цьому достатньо велику кількість їхніх градацій (Райхман Э. П., Азгальдов Г. Г., 1974). Кваліметрична компетентність передбачає професійне знання фахівцем принципів організації та проведення експертиз, методів отримання, аналізу та обробки експертної інформації, аналізу результатів експертизи (Новикова Т. Г., 2007, с. 8).

Експерти у своїй діяльності повинні керуватися як загальними принципами (принципи: компетентності; неупередженості; попередження незаконних дій представників освітньої установи; конфіденційності), так і загальними правилами етичного кодексу (правила: взаємоповаги експерта та представників освітньої установи; співпраці експерта та представників освітньої установи; дистанції в професійному спілкуванні; обґрунтованості результатів експертизи; адекватності методів експертизи; науковості результатів експертизи) (Симаєва И. Н., 2011):

Експертиза в освіті. Експертиза в освіті розглядається нами як системний аналіз проблеми, процесу чи явища в сфері освіти чи в одній із її підсистем з метою

визначення стимулюючих або гальмуючих розвиток чинників з їх наступним закріпленням або усуненням.

Дослідники експертизи в освіті виокремлюють її основні об'єкти (Sheerens J., Glas C., Thomas S. M., 2005):

- національну систему освіти;
- освітні програми та їх проекти;
- школи;
- вчителів та викладачів;
- учнів та студентів.

Загалом, об'єктами діяльності експертів у галузі освіти є всі проблемні ситуації, пов'язані з освітою, які виникають у керівників всіх рівнів; різних суб'єктів освітньої діяльності (індивідуальних і колективних; на рівні освітньої установи, муніципальному, регіональному і національному рівнях).

Важливими функціями експертизи в освіті є (Педагогическое образование в университете, 2001; McBride B., Schostak Jh.):

- управління – забезпечує оптимізацію управління не тільки окремого навчального закладу, а й всієї системи освіти;
- сертифікації та акредитації (або контролю) – з'ясовує міру відповідності характеристики об'єкта, який підлягає експертизі, встановленим нормам та стандартам;
- стимулювання – дає поштовх до реформаційних, інноваційних процесів в системі освіти на мікро- та макрорівні, що сприяють покращенню освітнього простору;
- виправдання витрат – з'ясовує ефективність та доцільність витрат, засобів та ресурсів, що виділяються на освіту;
- репрезентативна – передбачає відкритість результатів експертизи. Згідно з цією функцією, освітні заклади повинні надати інформацію про своє функціонування зовнішнім сторонам. Ця функція сприяє відкритості діяльності освітнього закладу та системи освіти в соціумі.

З експертною діяльністю в освіті щільно пов'язана діяльність консультативна, оскільки результати експертизи, як правило, широко обговорюються і на їх основі розробляються конкретні рекомендації з усунення виявлених прогалин або план розвитку освітнього закладу, освітньої програми тощо. Ми розглядаємо експертну діяльність як комплексну, що поєднує освітній аудит та освітній консалтинг.

Методологія дослідження. Метою проведення експерименту було дослідження думки педагогічної спільноти в Україні (вчителів середніх шкіл, викладачів вищих навчальних закладів; представників керівної ланки управління освітою) щодо необхідності впровадження спеціальної підготовки експертів у галузі освіти та визначення їх місця у сфері української освіти. Для проведення експериментальної роботи було розроблено анкету, яка містила 20 запитань.

Загальний фон дослідження. В анкетуванні взяли участь 1163 респондентів з 11 областей України, серед яких: вчителі загальноосвітніх навчальних закладів (339 респондентів – 23%); викладачі вищих навчальних закладів (430 респондентів – 43%); представники керівної ланки управління освітою (394 респондентів – 34%).

Загальна похибка дослідження і похибки репрезентативності щодо окремих її підвбірок (вчителі, викладачі вищих навчальних закладів, управлінці) знаходяться у межах «звичайної надійності» – похибки становлять від 5 до 5,32% за припустимих 10% (Ядов В. А, 1972, с. 50). Тобто у процесі науково-теоретичного дослідження на таке значення репрезентативності можна покластися.

Результати дослідження. Результати анкетування щодо доцільності підготовки експертів у галузі освіти в Україні свідчать, що 82 % вчителів, 70 % викладачів та 77 % представників керівної ланки управління освітою вважають її необхідною (див. Рис. 1-3).

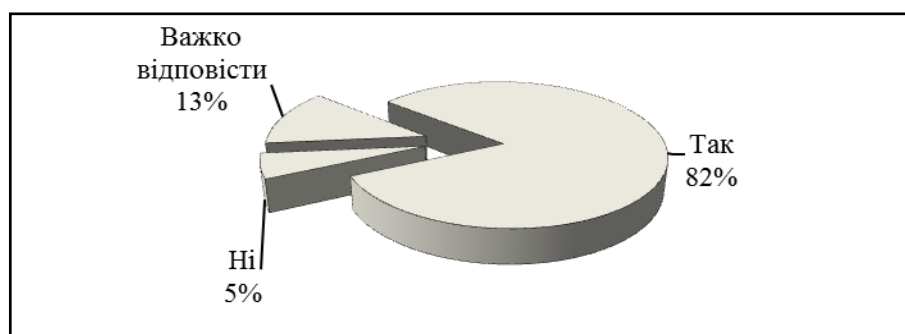

Рисунок 1: Розподіл респондентів (вчителів) щодо необхідності підготовки експертів у галузі освіти.

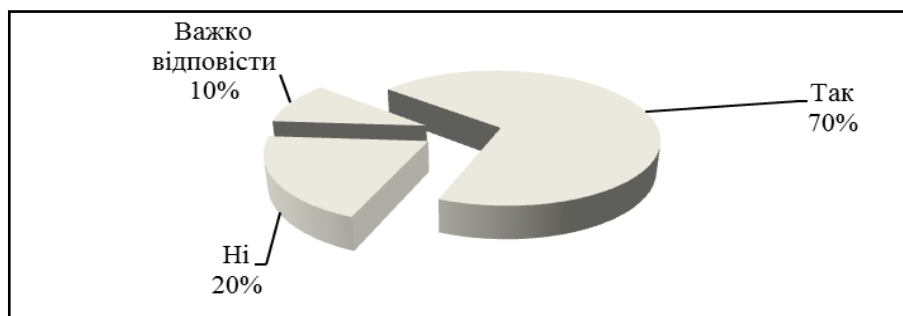

Рис. 2. Розподіл респондентів (викладачів) щодо необхідності підготовки експертів у галузі освіти.

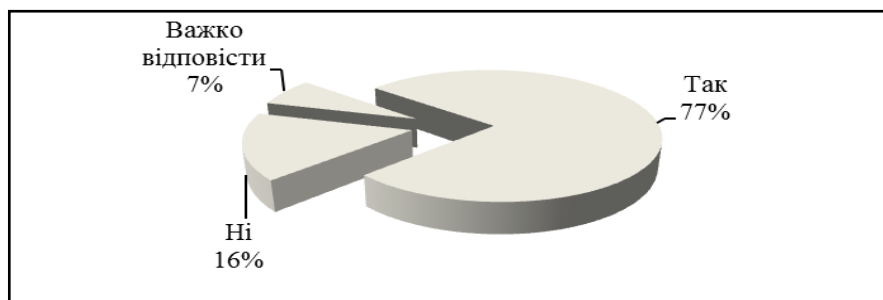

Рис. 3. Розподіл респондентів (керівників) щодо необхідності підготовки експертів у галузі освіти.

Стосовно думки респондентів про місце роботи експертів у галузі освіти відповіді розподілились так: безпосередньо у закладах освіти (вважають 37% вчителів, 45% викладачів, 32% керівників), в організаціях управління освітою на муніципальному рівні (26% вчителів, 30% викладачів, 31% керівників), в організаціях управління освітою на регіональному рівні (22% вчителів, 10% викладачів, 25% керівників) та в організаціях управління освітою на республіканському рівні (15% вчителів, 15% викладачів, 12% керівників (див. Рис. 4-6).

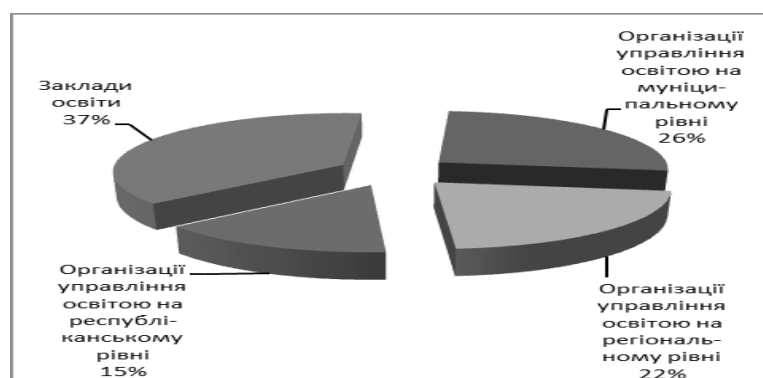

Рис. 4. Розподіл респондентів (вчителів) щодо визначення місця роботи експертів у галузі освіти.

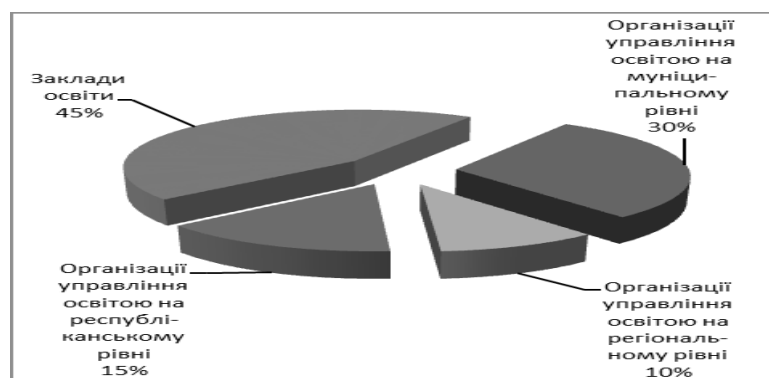

Рис. 5. Розподіл респондентів (викладачів) щодо визначення місця роботи експертів у галузі освіти.

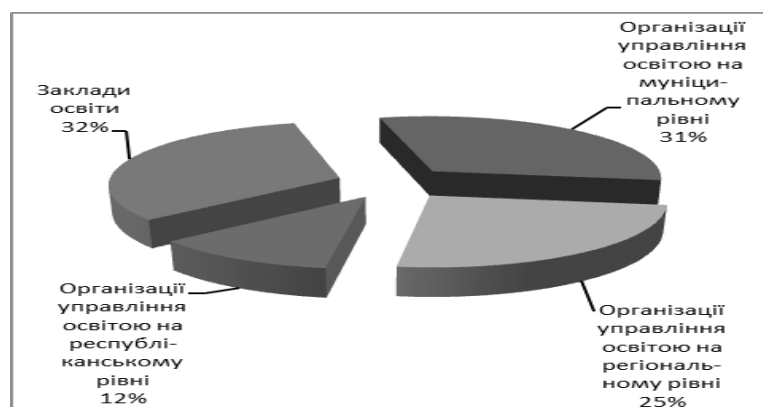

Рис. 6. Розподіл респондентів (керівників) щодо визначення місця роботи експертів у галузі освіти.

Варто зазначити, що 35% опитуваних представників педагогічної спільноти (вчителі та викладачі) та 62% опитуваних представники органів управління освітою відчують необхідність в оволодінні знаннями та функціями експерта у галузі освіти. Підкреслимо, що 96% всіх респондентів першочерговим завданням експертизи визначили її спрямованість на підвищення рівня якості освіти в Україні.

Таким чином, експериментальне дослідження показало, що вчителі, викладачі та керівники освітою вважають підготовку експертів для сфери освіти важливим і хочуть отримати уміння експертної діяльності. Найбільш яскраво це виявляється у вчителів, які відчують необхідність володіння технікою освітнього моніторингу якості освіти.

Експериментальна підготовка експертів у галузі освіти. Експериментальна підготовка експертів у галузі освіти вперше в Україні почала реалізовуватися у Київському університеті імені Бориса Грінченка через впровадження навчальної міждисциплінарної магістерської програми на діючих спеціальностях «Управління навчальним закладом» та «Державне управління». Програма спрямована на формування інструментальної компетентності експерта, що забезпечує здатність до

освітнього аудиту та консалтингу, комплексної гуманітарної експертизи, прогнозування розвитку освіти у всіх її ланках та на всіх рівнях.

Програма складається з 9 макромодулів. Макромодуль ми розглядаємо як укрупнену навчальну одиницю міждисциплінарної програми, яка має модульну структуру та спрямована на вивчення логічно завершеного навчального матеріалу.

Структуру програми подано у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Структура навчальної міждисциплінарної програми «Експертна діяльність у забезпеченні якості освіти»

№	Назва макромодулю	Назва змістових модулів	Кількість кредитів
1	Сутність і зміст експертної діяльності в освіті	<ul style="list-style-type: none"> Сутність та зміст професійної діяльності експерта у галузі освіти; Експертна та консультативна діяльність в освіті 	3
2	Нормативно-правові засади експертної діяльності у галузі освіти	<ul style="list-style-type: none"> Нормативно-правове регулювання експертно-консультативної діяльності; Діяльність експерта у галузі освіти на різних етапах освітньої діяльності 	3
3	Якість освіти та експертний супровід її забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> Якість освіти та експертний супровід її забезпечення 	2
4	Освітній моніторинг	<ul style="list-style-type: none"> Загальні підходи до моніторингу освітньої діяльності; Моніторинг як практична система 	2
5	Зовнішній і внутрішній моніторинг якості світи	<ul style="list-style-type: none"> Внутрішній моніторинг; Зовнішній моніторинг і його вплив на формування змісту навчання 	2
6	Освітометрія (освітні вимірювання)	<ul style="list-style-type: none"> Освітні вимірювання (освітометрія) 	2
7	Основи конструювання тестів	<ul style="list-style-type: none"> Цілі освітніх тестів; Стандарти тестування; Фундаментальні складові якості тесту; Розроблення завдань множинного вибору; Розроблення і оцінка завдань з відкритою відповіддю; Розроблення оцінювання добірки творчих робіт (портфоліо); Аналіз тестових завдань; Оцінка валідності висновків/припущень; 	3

		<ul style="list-style-type: none"> • Встановлення стандартів; • Інноваційні типи тестових завдань і комп'ютерне тестування; • Пристосування тесту для учасників з особливими потребами; • Етичні питання при конструюванні тестів, адмініструванні та інтерпретації результатів 	
8	Експертиза інновацій для забезпечення якості освіти	<ul style="list-style-type: none"> • Інноваційні процеси в освіті; • Експертиза для управління інноваційними процесами в освіті 	2
9	Компаративістика: якість функціонування освітніх систем. Параметри експертизи	<ul style="list-style-type: none"> • Методологія порівняльних досліджень. Параметри експертизи освітніх систем, явищ, процесів; • Системи освіти провідних країн світу: їх структура, організація, якість функціонування; • Світові тенденції розвитку сучасної освіти 	4
Всього			23

Кожен макромодуль спрямований на розвиток нових компетенцій магістранта на основі нових знань, забезпечуючи цілісність теоретичної та практичної підготовки експерта. Так, макромодуль «Сутність і зміст експертної діяльності в освіті» забезпечує поглиблену теоретичну підготовку фахівця-управлінця щодо розуміння особливостей та специфіки експертно-консультативної діяльності в сфері освіти та сприяє формуванню експертних *та консультативних* компетенцій з питань розвитку освіти, розуміння особливостей і специфіки експертної та консультативної діяльності в сфері освіти. Макромодуль «Нормативно-правові засади експертної діяльності у галузі освіти» забезпечує розуміння особливостей нормативно-правових засад експертної діяльності у галузі освіти та сприяє формуванню умінь і навичок з експертної та консультативної діяльності на різних етапах освітнього аудиту. Макромодуль «Якість освіти та експертний супровід її забезпечення» спрямований на формування компетенцій із забезпечення якості освіти на основі сучасних освітніх та управлінських технологій. Макромодуль «Освітній моніторинг» орієнтований на формування компетенцій з моніторингу освітньої діяльності, а макромодуль «Зовнішній і внутрішній моніторинг якості освіти» формує знання про моніторингові

дослідження як інструменту управління освітою. Макромодуль «Освітометрія (освітні вимірювання)» формує компетенції з освітніх вимірювань. Макромодуль «Основи конструювання тестів» спрямований на формування знань тенденцій в галузі освітнього тестування, умінь оцінювати й робити висновки про тести та тестові бали, адекватно й ефективно користуватися результатами тестування. Макромодуль «Інновації у забезпеченні якості освіти» орієнтований на формування знань про освітню інноватику та умінь проектування, управління та експертизи у сфері освітніх інновацій. Макромодуль «Компаративістика: якість функціонування освітніх систем. Параметри експертизи» спрямований на формування знань про стан та основні тенденції розвитку освітніх систем у різних країнах світу, здійснення експертизи функціонування освітніх систем, якості освіти через параметри міжнародних організацій.

Висновки. Для забезпечення модернізації освіти в Україні, як одного з чинників переходу до сталого людського розвитку, винятково важливого значення набуває експертиза як громадсько-державний інститут управління освітою. Підготовка експертів у галузі освіти є важливою складовою системи забезпечення якості освіти в Україні.

Впровадження експериментальної програми виявило значний інтерес магістрантів до змісту програми, оволодіння необхідною системою знань, умінь та навичок. Особливий інтерес викликали такі макромодулі: «Освітометрія (освітні вимірювання)», «Основи конструювання тестів», «Якість освіти та експертний супровід її забезпечення», «Освітній моніторинг».

Разом з тим, виявлено, що такі програми необхідно також спрямовувати на підготовку фахівців до здійснення вузькоспеціалізованої експертизи, зокрема: з освітньої політики, управління освітою, економіки освіти, освітніх вимірювань, вимірювання та моніторингу якості освіти у системах дошкільної, середньої, позашкільної, професійної, післядипломної і вищої освіти та освіти дорослих.

Таким чином, всі модулі поєднані між собою логікою «крок за кроком» від теоретичних знань про експертизу в галузі освіти до набуття конкретних умінь експертного супроводу забезпечення якості освіти. Пілотне впровадження програми показало, що 82% з 63 слухачів відзначили необхідність отриманих знань для

підвищення ефективності професійної діяльності. 5% респондентів не визначилися з необхідністю для них такої програми, і 13% відзначили, що вони не вмотивовані до експертної діяльності і не планують нею займатися.

Література

1. **Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г.** Экспертные оценки / С. Д. Бешелев, Ф. Г. Гурвич. – Москва: Наука, 1973. – 160 с.
2. **Касьянова О. М.** Эксперт в освіті: основні характеристики, методи відбору та оцінювання / О. М. Касьянова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі : зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 21 (74). – 504 с. – С. 78 – 86.
3. **Клепко С. Ф.** Наукова робота і управління знаннями: Навчальний посібник / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОІППО, 2005. – 201 с. – С. 63-64.
4. **Литвак Б. Г.** Экспертные технологии в управлении / Б. Г. Литвак. – М.: Дело, 2004. – 400 с.
5. **Новикова Т. Г.** Эксперт по инновационной деятельности в образовании / Т. Г. Новикова // Методист: Научно-методический журнал. – 2007. – № 3. – С. 6-13.
6. **Огнев'юк В., Сисоєва С.** Освітологія – науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти / В. Огнев'юк, С. Сисоєва // Рідна школа: щомісяч. науково-пед. журн. – 2012. – № 4/5. – С. 44-51.
7. **Оноприенко В. И., Рыжко Л. В.** Экспертная деятельность как феномен культуры / В. И. Оноприенко, Л. В. Рыжко // Наука и наукознание. – 1994. – № 1-2. – С. 150-156.
8. Офіційний сайт Педагогічного інституту м. Форарльберг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ph-vorarlberg.de>
9. Офіційний сайт Університету Тампере [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uta.fi>
10. Педагогическое образование в университете: контекстно-биографический подход: монография / под ред. А. Л. Гаврикова, М. Н. Певзнера. – Великий Новгород: Изд-во НовГУ, 2001. – 301 с.
11. Проведение исследований по выявлению актуальных направлений подготовки ведущих консультантов по вопросам образования (к Отчету по исполнению Государственного контракта №03.p.20.11.0026 от 12.08.2011) // Министерство образования и науки РФ, Международный институт менеджмента ЛИНК. – Том № 1.3. – 223 с.
12. **Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б.** Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – Москва: ИНФРА-М, 1997. – 496 с.
13. **Райхман Э. П., Азгальдов Г. Г.** Экспертные методы в оценке качества товаров / Э. П. Райхман, Г. Г. Азгальдов. – М.: Экономика, 1974. – 151 с.
14. **Симаева И. Н.** Этические аспекты экспертной деятельности в образовании [Электронный ресурс] / И. Н. Симаева // Внедрение европейских стандартов и рекомендаций в системы гарантии качества образования / сборник материалов шестой Всероссийской научно-практической конференции Гильдии экспертов в сфере

профессионального образования. – Москва, 2011. – Режим доступа: http://expert-nica.ru/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=203

15. **Черепанов В. С.** Экспертные оценки в педагогических исследованиях. – Москва: Педагогика, 1989. – 152 с.

16. **Ядов В. А.** Социологическое исследование: методология, программа, методы / В. А. Ядов. – М.: Наука, 1972. – С. 50.

17. Master Schulentwicklung; Studieninformation für den 5. Kurs (2014-2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.master-schulentwicklung.com>

18. **McBride B., Schostak Jh.** An Introductory to Qualitative Research // URL: <http://www.enquirylearning.net/ELU/Issues/Research/Res1.html>

19. **Sheerens J.** Educational Evaluation, Assessment and Monitoring: A Systematic Approach // Jaap Sheerens, Cees Glas, Sally M. Thomas. – Tokyo, 2005. – 413 p.

20. Studienordnung für den weiterbildenden Masterstudiengang Schulentwicklung und Qualitätssicherung des Fachbereichs Erziehungswissenschaft und Psychologie der Freien Universität Berlin. – Amtsblatt der Freien Universität Berlin. – № 40. – 2013. – S. 878.

Wiktor Ogniewjuk, Swietłana Sysojewa. PRZYGOTOWANIE ZAWODOWE EKSPERTÓW W ZAKRECIE EDUKACJI NA UKRAINIE: EKSPERYMENTALNY PROGRAM INTERDYSCYPLINARNY

W artykule zbadane zostało przygotowanie zawodowe ekspertów w zakresie edukacji na Ukrainie poprzez wprowadzenie eksperymentalnego programu interdyscyplinarnego; przeanalizowane zostało przygotowanie zawodowe ekspertów w zakresie edukacji za granicą; zdefiniowane zostały pojęcia «ekspert» oraz «ekspertyza», ich treść dla działalności ekspertowej w zakresie edukacji. Przeanalizowane zostały wyniki badania pilotażowego zrealizowanego na Ukrainie w celu określenia opinii społeczności edukacyjnej co do konieczności wprowadzenia przygotowania specjalistycznego ekspertów w zakresie edukacji oraz określenia ich miejsca w ukraińskim systemie edukacyjnym; rozpatrzona została treść pierwszego na Ukrainie interdyscyplinarnego programu magisterskiego w zakresie przygotowania ekspertów w dziedzinie edukacji «Działalność ekspertowa w zakresie zabezpieczenia jakości edukacji».

Słowa kluczowe: *ekspertyza; ekspert w zakresie edukacji; doradztwo; edukacja; oświatologia.*

Viktor Ognevyuk, Svitlana Sysoieva. TRAINING OF EDUCATION EXPERTS IN UKRAINE

This article presents training of education experts in Ukraine through the providing interdisciplinary program; analysis of experts training in the field of education abroad. It determines the notion of «expert» and «expertise» their content for peer education activities. Here is shown the results of a pilot study conducted in Ukraine to determine the educational community views on the necessity to provide special experts' training in the field of education and to determine their place in the Ukrainian system of education. Here is discussed the content of the first in Ukraine interdisciplinary Master's program «Expert activities in providing quality of education».

Keywords: *Educology; education; expertise; education expert.*

Рецензенти:

Т. Левовицький – д. хаб. гум. н., проф.

О. Безпалько – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 23.11. 2015

Прийнято до друку 26.11.2015